

ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑ Σ ΣΚΗΝΑΙ

(Πίναξ 7).

Τὰ ἐν τῷ πίνακι 7 νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα τεμάχια ἀγγείων διαφόρου σχήματος καὶ τέχνης εἰκονίζουσι γιγαντομαχίας· ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἐπὶ τῶν τεμαχίων τούτων σκηνῶν οὐ πάνυ δυσχερὴς ἐστὶ, τῶν πλείστων φερουσῶν καὶ ἐπιγραφάς, δυσαναγνώστους μὲν τινάς, ἱκανὰς ὅμως ὅπως χειραγωγήσωσιν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐρμηνείαν. Τὰ τεμάχια δὲ ταῦτα δημοσιεύομεν οὐχ ἥττον χάριν τῆς προελεύσεως αὐτῶν—ἀνευρεθέντα μὲν τινὰ ἐξ αὐτῶν ἐπ' ἐσχάτων κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἀκροπόλει διενεργουμένας ἀνασκαφάς, τὰ ἄλλα δὲ κατὰ τὰς προγενεστέρας—εἰς ἣν δέον πάντως ν' ἀποδοθῆ σημασία, ἔνεκα τοῦ συνήθους τῆς παραστάσεως ταύτης ἐπὶ μνημείων σχετιζομένων πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς θεωρουμένης ὡς τῆς κυρίως « γιγαντολέτιδος ».

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 τρία τεμάχια, ὧν τὸ τελευταῖον πρὸς δεξιὰ πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ μουσείου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας κατατεθειμένον ὄν καὶ ἀναγεγραμμένον μάλιστα ἐν τῷ τοῦ Collignon καταλόγῳ (Catal. des vas. peints du musée de la Soc. archéol. N. 231) προσαρμόζει ἀκριβῶς, ὡς καὶ ἐν τῷ πίνακι ὁρατὸν εἶνε, εἰς τὰ ἐσχάτως ἐν Ἀκροπόλει ἀνευρεθέντα, ἀνήκουσιν εἰς ἀγγεῖον μεγάλου σχήματος ἐκ τῶν μελαίνας γραφὰς ἐχόντων, ἐπὶ τῶν χειλέων δὲ τοῦ ὁποῦ φέρεται ἐγγράρατος ἀρχαῖκοις γράμμασιν ἢ ἐπιγραφῇ Γ Δ Ι Σ (ἴσως τὸ σύνθηρος « καλὸς παῖς ») (1). Βεβαίως τὰ τεμάχια ταῦτα ὑπέστησαν τὴν ἐκ τοῦ πυρὸς ἐπήρειαν, οὐδὲν δὲ ἕτερον ἐκ τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν χρωμάτων διατηρηται τὰ νῦν ἢ τὸ μέλαν καὶ τοῦτο πυρίφατον, ἐν ᾧ πάντως τὸ ἰώδες καὶ λευκὸν δέον νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς συμπληρώσαντα τὸν τοῦ ἀγγείου κόσμον, συμφώνως πρὸς τὴν ἐν ἔθει ἀνάγκην καὶ τὴν τῆς τέχνης συνθήκην.

Ἐπὶ τῶν τεμαχίων τούτων ἔχομεν τέσσαρα μα-

(1) Ἐλλείπει χώρου ἐν τῷ πίνακι δὲν συνεξεδόθη καὶ τέταρτον μικρὸν τοῦ χειλὸς τεμάχιον, ἐφ' οὗ συμπληροῦται ἢ ἐπιγραφῇ παῖς. Τὰ πρὸ τῆς λέξεως ταύτης γράμματα εἰσὶ δυσανάγνωστα.

χομένων συμπλέγματα (Gruppen) καὶ δὴ ἐξ ἀριστερῶν ἀρχόμενοι—ἐκ Διὸς γὰρ—τὸν μέγαν γιγαντολέτορα ἐπὶ ἄρματος τὸν « ἀμφίπυρον ὄβριμον » αὐτοῦ κεραυτὸν ἐν τῇ ἐκηβόλῳ αὐτοῦ χειρὶ ἀπειλητικὸν ἀνατείνοντα. Ὁ Ζεὺς εἰκονίζεται γυμνὴν ἔχων καὶ ἀκόσμητον τὴν κόμην, μακρὸν τὸ γένειον, φέρει δὲ μακρὸν (ἰώδους ἴσως χρώματος) περιφερικῶς προπίπτον ἱμάτιον, οὗ τὰ κράσπεδα ἴδιον εἶχον ἐκ γεωμετρικῶν σχημάτων αποτελούμενον κόσμον. Δυσδιάγνωστον εἶνε ἂν ὁ Ζεὺς διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ τὰ ἡνία κρατεῖ, ὅπερ ὅμως ἐξ ἄλλων ἀναλόγων παραστάσεων (1) δέον νὰ ὑποτεθῆ ὡς συμβαῖνον. Ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἴσταται καὶ ὁ Ἡρακλῆς, λεοντὴν περὶ τὴν ὀσφύν ἔχων καὶ τὸ τόξον (2) αὐτοῦ ἐντείνων. Μετὰ τὸν Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ὁ Ἡρακλῆς εἶνε ὁ συχνότερον ἐν ταῖς ἀρχαῖκαῖς τῶν ἀγγείων εἰκόσιν ἀπαντῶν τῶν γιγάντων ἐχθρὸς (3)· οἱ προγενέστεροι τῶν ἀρχαιολόγων, οἱ τοσοῦτον τὰς συμβολικὰς ἐρμηνείας ἀσμενίζοντες, ἀνεύρισκον εἰς τὴν τοσοῦτον συχρὴν παρουσίαν τοῦ Ἡρακλέους, ἰδίᾳ δὲ ἔνεκα τοῦ ἀλλαχοῦ σπανιώτερον εἰς αὐτὸν διδομένου ὄπλου τούτου, ὅπερ—ἐν παρόδῳ εἰρήσθω—οὐδέποτε εἰς χεῖρας γιγάντων ὤφθη (4), συμβολικὴν τινὰ τοῦ μύθου σημασίαν, ὡς ἐκπροσωποῦντος τὴν πάλην τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος. Ὅπισθεν τοῦ ἄρματος καὶ τοῦ Διὸς ἀντικρὺ φαίνεται τὸ πρόσωπον γυναικὸς ὑψούσης τὰς χεῖρας, ὡσεὶ πρὸς τὸν Δία ἰκεσίας ἢ ἀποτροπᾶς ἀπευθυνούσης· ἀναλογίαι καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφήν

(1) Οὕτως λ. γ. ἐπὶ ἀμοφορέως τινὸς τῆς συλλογῆς τοῦ Μονάχου Otto Jahn. Verz. d. M. Vas. N° 719. Ἐπίσης ἐπὶ ἀμοφορέως τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἰδ. O. Jahn ἐν Bull. dell' Inst. 1839.

(2) « Πάντας δὲ Ἡρακλῆς ἀπολλυμένους ἐτόξευσεν » λέγει ὁ Ἀπολλόδωρος καὶ ἀληθῶς μόνον διὰ τοῦ τόξου μαχόμενος εἰκονίζεται ἐν ταῖς παραστάσεσι τῆς γιγαντομαχίας, κυρίως δὲ ἐπὶ τῶν ἀρχαῖκῶν ἀγγείων. ὁ τριταγωνιστοῦ συνήθους πρόσωπον ἐν τῇ μάχῃ παίζων ἡμίθεος Περβ. Gerhard, Trinkschalen I. 21.

(3) Ὁ Heydemann : 8 Hall. Winck. Festprogr. Anm. 62. παρέχει ἀκριβῆ ἀριθμῶσιν τῶν παραστάσεων τούτων.

(4) Εἶνε ἀξιοσημείωτος ἢ παρατήρησις αὕτη, ἣν πρῶτος ὁ Gerhard ἐποίησεν· ἐν ᾗ οἱ γίγαντες εἰκονίζονται συχνὰ ὡς τοξῆται ἐνδεδυμένοι, οὐδέποτε καὶ τόξον φέρουσι.

ταύτην δὲν ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν σχετικῶν παραστάσεων. Οὐδεμία δυνατόν νὰ ἐπιμείνη ἀμφιβολία ὅτι ἡ μορφή αὕτη τὴν Γῆν παριστᾷ, τὴν τῶν γιγάντων μητέρα, ἣτις ἀποθαρρύνει μὲν πού τοὺς γίγαντας εἰς ἀντίστασιν, ἀλλαχοῦ ὁμοῦς ἐκλιπαρεῖ πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν. Ἐν ταῖς μεταγενεστέραις τῆς γιγαντομαχίας παραστάσεσιν ἡ Γῆ εἰκονίζεται οὐχὶ σπανίως εἴτε ἐν τῇ μάχῃ, εἴτε ὡσεὶ ἀπὸ τῆς γῆς ὄντως ἀνερχομένη καὶ τὸ ἔλεος τῶν θεῶν ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῆς ἐπικαλουμένη, ἐν ταῖς ἀρχαίκαϊς ὁμοῦς παραστάσεσιν τοῦ μύθου ἡ Γῆ ἀπαντᾷ σπανιώτερον, ἀμφισβητεῖται μάλιστα ἔτι ἐὰν ἡ Γῆ ὄντως ἀπαντᾷ ἐπὶ εἰκόνων ἀρχαϊκῶν ἀγγείων· καὶ ὁμοῦς δύσκολον εἶνε νὰ εὕρη τις προσφορωτέραν ἐρμηνείαν τῶν δύο γυναικείων μορφῶν, τῶν ὑπὸ τοῦ Overbeck (*Kunstmythologie I* σελ. 346. ἐν ἀριθ. 10 καὶ 11) καὶ ἄλλων ὡς τοιούτων ὑποδειχθειῶν. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἀγγείων ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου τεμαχίου ἡ Γῆ βεβαιότατα εἰκονίζεται. Τὸ ὄρατόν τῆς μορφῆς ταύτης μέρος, ἦν, ὡς ἔθος, λευκῷ χρώματι γεγραμμένον, ἅτε τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας, τὰ γυμνὰ ἦτοί τοῦ γυναικείου σώματος μέρη, παριστῶν. Ὑπεράνω τοῦ Διὸς φέρεται ἡ ἐπιγραφή ΖΕΥΣ.

Τὸ δεύτερον σύμπλεγμα παριστᾷ θεὸν καὶ γίγαντα δι' ἀγχεμάχων ὅπλων μαχομένους· ὁ γίγας φέρει κράνος μεθ' ὑψηλοῦ λόφου, θώρακα, ἀσπίδα καὶ δόρυ. Ὁ θεὸς τεθωρακισμένος ἐπίσης φέρει ἀπλοῦν ξίφος, ἀλλὰ κατὰ τοῦ γίγαντος, ὅστις τὸ δόρυ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ προτείνει, καταφέρει διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς γρόνθον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἰσχυρόν. Ὁ Γίγας φαίνεται, ὡς εἰκός, ἠττώμενος, διότι οὐδέποτε θεὸς παρέστη νικώμενος ὑπὸ γίγαντος. Ὁ εἰκονιζόμενος θεὸς καὶ ἂν ἔλειπεν ἐξ ὀλοκλήρου ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ σωζομένη τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπιγραφή (ΜΕΣ = ΗΕΡΜΕΣ) θὰ ἀνεγνωρίζετο εὐχερῶς ἕνεκα τοῦ πετάσου ὃν φέρει, καὶ τῶν δι' ἀρχαϊκοῦ τρόπου γεγραμμένων πετεργῶν κατὰ τοὺς πόδας. Ὁ Ἑρμῆς ὅστις σπανίως μὲν ἐπὶ τοιούτων παραστάσεων ἀπαντᾷ, σπανιώτερον δὲ καὶ δρῶν (1), ὡς ἐνταῦθα, φέρει ὡς ὅπλον τὸ ξίφος, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τὸ δόρυ. Ὑπεράνω τοῦ πρὸς τὸν Ἑρμῆν μαχομένου γίγαντος ἐπιγεγραμμένον εἶνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· δὲν κατωρθώσαμεν

(1) Πρὸς Overbeck: ἔνθα ἀν. σελ. 354.

ὁμοῦς νὰ εὕρωμεν τούτου ἱκανοποιητικὴν ἐρμηνείαν. Καὶ ὁ Collignon δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ ἀπέσχε τῆς ἀναγνώσεως. Ὁ Ἀπολλόδωρος 1. 6. 2. ἀναφέρει τὸν Ἰππόλυτον, ὡς τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἐν τῇ μάχῃ ἀντίπαλον (1). Ἐπὶ τινος δὲ ἀμφορέως τῆς συλλογῆς Campana, ἐν Παρισίοις (*Mon. dell'Inst. vol. VI. VII*) ἀντίπαλος τοῦ Ἑρμοῦ εἰκονίζεται γίγας ὑπὲρ οὗ ἡ ἐλλιπὴς ἐπιγραφή . . . ΒΙΟΞ, ὅπερ συνεπληρώθη εἰς «Πολύβιος» ἡδύνατο ὁμοῦς νὰ ἦτο καὶ Ὑπέρβιος. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων οὐδέτερον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν ἀντιστοιχεῖ, εἶνε δὲ καὶ προφανῶς ἐσφαλμένως γεγραμμένη, ἀφίεμεν ταύτην ἄνευ ὑποθέσεων καὶ σχολίων ἴσως περιττῶν. Ὅπισθεν τοῦ γίγαντος τούτου ἀναγινώσκεται (τινῶν τῶν γραμμάτων ἀνεστραμμένων ὄντων) ἡ παράδοξος ἐπιγραφή ΕΝΦΟΠΕ[Σ] = εὐκόπης. Τὸ ὄνομα τοῦτο δέον νὰ ὑποθεθῆ ὅτι ἀνήκεν εἰς ἄλλον τινά, χαμαὶ ἴσως κείμενον καὶ ἀφανῆ γίγαντα. Εἶνε πιθανῶς καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐσφαλμένως γεγραμμένον, διότι ἡ λέξις «εὐκόπης» φαίνεται ἡμῖν καὶ ὡς ὄνομα καὶ ὡς ἐπίθετον λίαν ὑποπτος.

Τὸ τρίτον σύμπλεγμα εἶνε τὸ ὠραιότερον· ἔχομεν καὶ ἐνταῦθα θεὸν πρὸς γίγαντα μαχομένον, ἀλλὰ τούτους οὐχὶ μόνους. Τὰ συνήθη βοθητικὰ τοῖς θεοῖς θηρία, πάνθηρ λέων καὶ ὄφις παρίστανται ἐπιτιθέμενα σὺν τῷ θεῷ κατὰ τοῦ γίγαντος. Ἡ συμμετοχὴ τῶν θηρίων τούτων εἰς παραστάσεις σχετικὰς ἐπὶ μνημείων μεταγενεστέρων χρόνων εἶνε συνηθεστάτη καὶ λίαν συχνή, ἐπὶ ἀρχαϊκῶν ὁμοῦς παραστάσεων σπανία. Εἰκονίζονται ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ τρεῖς λέοντες, ὧν ὁ εἷς, πληγείς ἤδη ὑπὸ τοῦ γίγαντος, κεῖται χαμαὶ ὑπτίως καὶ βρυχώμενος, οἱ ἕτεροι δύο φαίνονται ἐν ἐπιθέσει, ἀλλ' ἀδεξίως ἀπεικασμένη. Οὕτω καὶ ἡ ἐπιθέσις τοῦ πάνθηρος, τοῦ ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ γίγαντος ἀναρριχησαμένου, φαίνεται ἀτέχνως παρασταθεῖσα· τὸ θηρίον ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τοῦ γίγαντος, ἐν ᾧ ἐπὶ ἄλλων παραστάσεων, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ συνεκδιδομένου τεμαχίου (ἀρ. 3^α), ὁ πάνθηρ οὐ μόνον ἐπιτίθεται ἀλλὰ καὶ δάκνει τὸν γίγαντα αἱματίζων αὐτόν. Κεφαλὴ δὲ δράκοντος ἀνέρποντος εἰκονίζεται ὑπεράνω τῆς ἀσπίδος τοῦ γίγαντος ὡσεὶ μέλλοντος

(1) Ἑρμῆς δὲ τὴν "Αἰδος κυνέην ἔχων κατὰ τὴν μάχην Ἰππόλυτον ἀπέκτεινεν.

καὶ τούτου κατὰ τοῦ γίγαντος νὰ ἐπιτεθῆ. Ὁ ὄφις ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις εἰκόσιν, ἐρυθρομόρφων ἰδίως ἀγγείων, μετὰ τοῦ αὐτοῦ θεοῦ· μάλιστα δὲ καὶ μετὰ τῆς Ἀθηνᾶς ὡς ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς ἐν Περγάμῳ. Ὁ γίγας ἐν τῷ συμπλέγματι τούτῳ φέρει ὁμοίαν πρὸς τοὺς λοιποὺς στολὴν καὶ τὰ αὐτὰ ὄπλα. Ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ εἰκονίζεται τρίπους λευκῶ ἴσως χρώματι γεγραμμένος. Ὁ θεὸς φέρει δορὰν ζώου καὶ μάχεται διὰ δόρατος κατὰ τοῦ γίγαντος προβάλλων (ἰκανῶς ὁρατὴν) τὴν ἀσπίδα. Ἡ ὀνόμασις τοῦ θεοῦ τούτου εἶνε, ὡς ἐκ τῶν συμμαχομένων ζώων καὶ τῆς περὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ δορᾶς (πάνθηρος) οὐ πάνυ δυσχερῆς. Ἐλαχίστη δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀμφιβολία ὅτι ὁ οὕτω καὶ διὰ τοῦ συνήθους αὐτῷ ὄπλου μαχόμενος θεός, ἄλλος τις εἶνε ἢ ὁ Διόνυσος (1). Ὁ ὀλίγον οὗτος πολεμικὸς θεὸς ἀπαντᾷ οὐχὶ σπανίως τῶν γιγάντων ἀντιμέτωπος· συχνότερον δὲ εἰκονίζεται ὁ Διόνυσος ἐν μεμονωμέναις σκηναῖς παριστῶν οὕτω καὶ πρωταγωνιστοῦ πρόσωπον. Ὑπεράνω τοῦ πρὸς τὸν Διόνυσον μαχομένου γίγαντος ἐπιγράφεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὐ μόνῃ ἢ ἀρχὴ σώζεται ΠΟΛ... ὅπερ ἐπιτρέπει νὰ εἰκασθῆτις ὅτι ἐκαλεῖτο οὗτος Πολύβιος, Πολύφημος ἢ πιθανώτερον Πολυβώτης· διότι ὁ γραφεύς, ὡς φαίνεται, δὲν ἤτο τῆς παραδόσεως ἐγκρατῆς, ἐκεῖ δὲ ἔνθα ἀνεμένετο τὸ τοῦ Πολυβώτου ὄνομα, ἀνέγραψεν οὗτος, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἕτερον, δυσανάγνωστον, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ τὸ τοῦ Πολυβώτου. Παρὰ δὲ τῷ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ γίγαντος μαχομένῳ λέοντι φέρεται ἡ ἐπιγραφή LHEON (sic) (2), ὅπερ φυσικῶς δεόν νὰ θεωρηθῆ ὡς σχετιζόμενον πρὸς τὸ μαχόμενον θηρίον, διότι ἐνταῦθα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποτεθῆ ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸν γίγαντα λέοντα (Φωτ. Βιβλ. c. 190. σελ. 249H), ὃν ἀνεγνώρισαν τινὲς ἐν τῷ λεοντομόρφῳ ἐκείνῳ τέρατι τῆς ζωφόρου τῆς Περγάμου.

Τὸ ἐπόμενον σύμπλεγμα εἰκονίζει μίαν τῶν κοινοτέρων τῆς γιγαντομαχίας σκηνῶν· δυστυχῶς σώζεται ἐλάχιστον μόνον μέρος τούτου, ἰκανὸν ὅμως ἵνα γνωρίσῃ ἡμῖν τὴν ὄλην σκηνήν. Ἐπὶ γῆς κεῖται ἐκτάδην κείμενος γίγας ὀπλισμένος ὡς οἱ ἕτε-

(1) Πρβλ. Overbeck ἐνθα ἀν. 373 καὶ τὴν εἰκόνα παρὰ Gerhard, Auserl. Vasenbilder, I. 64.

(2) Ἐν τῇ γραφῇ τῶν ὀνομάτων τῶν γιγάντων καὶ ἀλλαχού ἀπαντῶσιν ἰδιοτροπίαί περιέρχονται ἴδιαι ὡς πρὸς τὴν ἄνομον χρῆσιν τοῦ ὀνόματος Η. Πρβλ. O. Jahn ἐν Ann. dell'Inst. 1863 σελ. 248.

ροι, ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ ὁποίου ἦτο εἰκονισμένη πτέρυξ λευκή. Ὑπεράνω αὐτοῦ φαίνεται μέρος μόνον τοῦ στήθους καὶ οἱ βραχίονες μορφῆς κρατούσης ὀγκωδῆς τι ἀντικείμενον. Ἐξ ἀναλόγων παραστάσεων οὐχὶ εὐαρίθμων — καὶ ὁμοία τις εἶνε ἢ ἐπὶ τοῦ συνεχιδιδόμενου τεμαχίου (ἀριθ. 2) ἢ καὶ δι' ἐπιγραφῆς μεμαρτυρημένη — ἀναγνωρίζομεν εὐχερῶς ἐν τῷ συμπλέγματι τὴν σκηνὴν ἐκείνην καθ' ἣν ὁ Ποσειδῶν διὰ τῆς τριαίνης αὐτοῦ ἀποσπάσας ἐκ τῆς νήσου Κῶ τὴν ἠφραισιώδη μικρὰν νήσον Νίσυρον (1) (Στραβ. X. 487) ἔθαψεν ὑπὸ ταύτην τὸν φοβερὸν αὐτοῦ ἐχθρὸν Πολυβώτην, καίτοι ὑπὸ τῶν πληγῶν τῆς τριαίνης αὐτοῦ νεκρὸν ἤδη ὄντα! Ὁ Ποσειδῶν εἰκονίζεται κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ ἔτι τὴν τρίαῖναν δι' ἧς διπλῶς ἤδη τὸν ἐχθρὸν κατέβαλε. Ἡ παράστασις αὕτη εἶνε κοινὴ καὶ συνήθης ἐν τε ταῖς εἰκόσι τῶν ἀγγείων τοῦ αὐστηροῦ ρυθμοῦ καὶ ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα τῶν ἐρυθρομόρφων (2). Καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 τεμάχιον τῆς κύλικος, τὸ ἀνήκον εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. X. Τσοῦντα (Ἀρχ. Ἐφημ. 1885 σ. 122 πίν. Ἡ ἀρ. 2) δημοσιευθέντα ἕτερα τῆς κύλικος ταύτης τεμάχια (3), παριστᾷ, ὡς εἶπομεν, ὁμοίαν σκηνήν. Ἐνταῦθα ὁμοῦς ἀντὶ τῆς οὐδένα νοῦν διδούσης ἐπὶ τοῦ μελανομόρφου τεμαχίου ἐπιγραφῆς: ΕΠ+Ο . . (4) γέγραπται ὀρθῶς τὸ τοῦ γίγαντος ὄνομα . . . LVBOT = Πολυβώτης. Ὁ γίγας κεῖται χαμαὶ ὑπτίως καὶ ἤδη ἄπνους ἴσως, ἀν καὶ κρατεῖ ἔτι ἐν τῇ χειρὶ ἐπικλινῆς τὸ ξίφος, ἐπὶ τοῦ στήθους φέρων τρεῖς αἰμοσταγεῖς πληγὰς· ὁ ἀριθμὸς τῶν πληγῶν ὑποδηλοῖ πάντως τὸ διὰ τῆς τριαίνης κατενεχθὲν τραῦμα. Ὁ Ποσειδῶν ἐνταῦθα, ὁρατὸς ἀπὸ τῶν γονάτων μόνον, ἵσταται ὑπεράνω τοῦ γίγαντος, ἐν τῇ μόλις ὁρατῇ χειρὶ κρατῶν « τὸ λεγόμενον Νίσυρον » (5).

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 3^a δύο τεμάχια μεγάλου, ἐκ τῶν ἐρυθρομόρφων, ἀγγείου προέρχονται ἐκ τοῦ μουσείου

(1) Πρβλ. καὶ Πaus. 1. 2. 4. καὶ Στέφ. Βυζ. λ. « Νίσυρος ».

(2) Παραβ. Overbeck ἐνθ. ἀν. σελ. 354 καὶ 372.

(3) Τὸ προκείμενον τεμάχιον ἀνευρέθη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Τσοῦντα τῶν τεμαχίων ἐκείνων δημοσίευσιν.

(4) Πιθανῶς εἶνε ἐνταῦθα ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Ἐφιάτης, ἀλλὰ πλημμελῶς γεγραμμένη. Ὁ γίγας οὗτος ἀπαντᾷ συχνὰ ἐπὶ εἰκότων ἀγγείων, ἀντὶ τοῦ Πολυβώτου, τοῦ Ποσειδῶνος ἀντίπαλος πρβλ. λ.χ. Millingen I. 8. 9.

(5) Ἀπολλοδ. 1. 6. 2. Πολυβώτης δὲ διὰ τῆς θαλάσσης διωχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἤλθεν εἰς Κῶ, Ποσειδῶν δὲ τῆς νήσου μέρος ἀπορρίψας ἐπέριψεν αὐτῷ τὸ λεγόμενον Νίσυρον.

τῆς Ἀκροπόλεως, κατὰ τὰς προγενεστέρως ἀνασκαφὰς ἐκεῖ που ἀνευρεθέντα. Δὲν συναρμολογούνται μὲν, εἰσὶν ὁμοίως ὁρατῶς τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου καὶ δὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ συμπλέγματος παρέχοντος ἡμῖν μίαν τῶν συνηθεστέρων τῆς γιγαντομαχίας σκηνῶν. Συνεκδίδομεν ταῦτα βέβαιοι ὄντες, ὅτι οὐδεὶς θὰ διαμφισθητήσῃ τὴν συνοχήν τῆς σκηνῆς. Ὁρατὸν ἐστὶ τὸ ἄνω ἡμισυ θεοῦ τινος κατὰ γίγαντος, ἐπίσης κατὰ τὸ ἄνω τοῦ σώματος ὁρατοῦ, μαχομένου. Ὁ θεὸς εἰκονίζεται ἐνδεδυμένος χειριδωτὸν ἰμάτιον καὶ τὴν κόμην ἔχων κισσοστεφῆ, φέρει δὲ καὶ μακρὸν γένειον. Ὁ γίγας κράνος φέρων καὶ ἀσπίδα φαίνεται ὑποκύπτων εἰς τὸν θεὸν ὅστις καταφέρει τούτῳ διὰ τοῦ ἀκοντίου (ὁρατοῦ καὶ παρὰ τὸ διάδημα τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ) τραῦμα ἐπὶ τοῦ προσώπου· βοήθει δὲ αὐτῷ καὶ ὁ πάνθηρ δάκνων τὸν γίγαντα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος. Ἄλλ' εἶνε ταῦτα τὰ μόνα μέσα δι' ὧν ὁ θεὸς κατέβαλεν ἤδη τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ; Ὁ Διόνυσος, διότι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, οὐδεὶς ἄλλος τῶν θεῶν δυνατὸν ἐν τοιαύτῃ σκηνῇ νὰ εἰκονίζεται, κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ κλῶνα κισσοῦ δι' οὗ περιβάλλεται, δεσμεύεται οὕτως εἰπεῖν, ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ. Ἀνάλογοι σκηναὶ εἰσιν, ὡς εἶπομεν, συνήθειαι, ἢ πασῶν ὁμοίως χαρακτηριστικωτέρα εἶνε ἢ ἐπὶ τῆς γνωστῆς κύλικος ἐκ Vulci τῆς δημοσιευθείσης ὑπὸ Gerhard Auserl. Vasenbilder I. Taf. A. B. (1). Ἐκεῖ ὁ Διόνυσος εἰκονίζεται περιπλέξας οὐ μόνον τὸ σῶμα τοῦ γίγαντος κισσοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ καὶ τὸ κράνος, οὕτως ὥστε ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ὄντως ὡς ἐν δικτύῳ, ἀμήχανος ὅπως ἑαυτὸν ὑπερασπίσῃ. Ὁ Gerhard ἐξέλαβε τὸν θεὸν τοῦτον ὡς τὸν Δία ἕνεκα ἴσως τῆς ἀπουσίας τοῦ Διὸς ἐν τῇ παραστάσει καὶ διότι ὁ Διόνυσος ἔπαιζεν ἐν τῇ εἰκόνι πρωταγωνιστοῦ πρόσωπον. Ὁ Doux de Luynes, Descript. de quelques vases peints pl. 19 καὶ 20 ἀναδημοσιεύων τὴν εἰκόνα ταύτην ἔδωκε τὴν προσήκουσαν ἐρμηνείαν σχετίζων καὶ τὴν περίεργον ταύτην τοῦ γίγαντος θέσιν πρὸς τὸν παρ' Ἀθηναίῳ (VII. σελ. 269) «ἀμπελίνον δεσμόν», οὗ χρῆσιν ἐποιήσατο ὁ Διόνυσος καὶ κατ' ἄλλου αὐτοῦ ἐχθροῦ (2). «Dionysos tiene il suo competitore avviticchiato con pampini, costume di cui il dio si

prevalse contro il Glaucos di Anthedon, allquanto ei fece insidie ad Arriadne . . . » Welcker Ann. dell. Inst. 1840 σ. 251. Ὁ Διόνυσος διὰ τοῦ κισσίνου ἢ ἀμπελίνοῦ δεσμοῦ καθίστα εὐχερῶς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ ἀνίκανον εἰς ἐπίθεσιν, εὐχερέστερον δὲ οὕτω τοῦτον κατεχειρίζετο.

Τὰ ἐν τῷ πίνακι τεμάχια ταῦτα παραστάσεων τῆς τοσοῦτον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀρεστῆς καὶ συνήθως μυθικῆς μάχης τῶν Ὀλυμπίων πρὸς τοὺς τῆς Γῆς παῖδας προέρχονται, ὡς προείπομεν, ἐκ σταδίων τέχνης διαφόρων. Τὰ μελαίνας τὰς γραφὰς φέροντα εἰσὶν, ὡς εἰκός, περιόδου ἀρχαιοτέρας, ἔρχονται κατόπιν τὰ τὰς ἐρυθρὰς ἔχοντα ὑπ' ἀριθ. 3 καὶ 3^a καὶ τρίτον τὸ τῆς κύλικος ὑπ' ἀριθ. 2. Καὶ κατὰ τὰ τρία ταῦτα στάδια οἱ γίγαντες ὑπὸ μίαν εἰκονίζονται μορφήν: τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπὶ τῶν εἰκόνων μὲν τῶν δύο ἀρχαιοτέρων περιόδων ὡς ὁπλῆται, ἐφ' ὅσον δὲ ἐπὶ τῶν τῆς κύλικος τεμαχίων νὰ διακρίνωμεν δυνάμεθα, ἦσαν οἱ γίγαντες ἐκεῖ μετ' ὄπλων καὶ κρανῶν τινὲς εἰκονισμένοι, γυμνοὶ ὁμοίως ἢ ἔφερον δορὰς περὶ τὰ σώματα αὐτῶν.

Ἡ τέχνη ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τῶν γιγάντων, ὡς πρὸς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐφαντάζετο καὶ εἰκονίζε τὰ γηγενῆ ταῦτα τέρατα τῶν μεταγενεστέρων χρόνων εἰς ἐναργῆ τυγχάνει οὕσα πρὸς τὴν γραπτὴν παράδοσιν συμφωνίαν. Ὁ Ὅμηρος Ὀδ. 6.59 (πρβλ. καὶ 7. 209-10.120) γινώσκει τοὺς γίγαντας, ἀλλ' ὡς λαὸν «ἀτάσθαλον καὶ ὑπέρθυμον» (1), ὡς ἀνθρώπους δηλονότι οὐδὲν κοινὸν ἔχοντας πρὸς τοὺς τοῦ Ἀπολλοδώρου καὶ τοὺς δρακοντόποδας τῆς ἐκ Περγάμου ζωφόρου ἢ τὸ ὄνομα. Ἄλλ' ἤδη παρ' Ἡσιόδῳ ἀνευρίσκομεν μεταλλαγὴν ἱκανῶς σπουδαίαν τῆς περὶ γιγάντων ὑπολήψεως. Ὁ Ἡσιόδος οὐδὲν γινώσκει ἢ τοῦλάχιστον οὐδὲν σώζεται ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτοῦ περὶ μάχης θεῶν καὶ γιγάντων, κατατάσσονται οὗτοι οὐχ ἥττον ἤδη εἰς τὸν μυθικὸν κύκλον ὡς γεννηθέντες ἐκ τῆς γῆς καὶ τῶν ρανίδων τοῦ αἵματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Κρόνου ἐκταμέν-

(1) Ὁ Διόδωρος Σικ. βιβλ. V. 71. ἐκ τῶν μεταγενεστέρων συγγραφέων δίδωσι ἡμῖν παρεμφερεῖς περὶ γιγάντων εἰδήσεις ληφθείσας ἐξ ἀρχαιοτέρων βεβαίως πηγῶν: «Κολασθῆναι δὲ τοὺς γίγαντας ὑπὸ Διὸς διὰ τὴν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους παρανομίαν, καὶ διὰ τὸ ταῖς τοῦ σώματος ὑπεροχαῖς καὶ βύμαις πεποιθότας, καταδουλοῦσθαι μὲν τοὺς πλησιοχώρους, ἀπειθεῖν δὲ τοῖς περὶ τοῦ δικαίου τιθεμένοις νόμοις, πόλεμον δ' ἐκφέρειν πρὸς τοὺς διὰ τὰς κοινὰς εὐεργεσίας ὑπὸ πάντων θεῶν νομιζομένους». Καὶ ἄλλαχού «ἦσαν ἀνθρώποι ὁμοί καὶ ἀνθρωποπάγοι οἱ καλούμενοι γίγαντες».

(1) Πρβλ. καὶ Gerhard ἐνθ. ἀν. I. Taf. 64. καὶ O. Jahn. Ann. 1864.

(2) Ἄλλὰ καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἴωνι στ. 216 λέγει: καὶ βρόμιος ἄλλον ἀπολέμοισι κισσίνουσι βάντροις ἐναίρει γὰρ τέκνον ὁ Βακχεύς.

τος Ούρανοῦ. Ὁ Ἡσίοδος ἀποκαλεῖ τούτους «κρατεροὺς μεγάλους τε» καὶ δὴ — ἐὰν ὁ στίχος ἀνεπιλήπτως ἔχη — τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας» (1). Ἡ ἀρχαϊκὴ τέχνη παρέστησεν ἐς αἰεὶ τοὺς γίγαντας συμφώνως πρὸς τὴν περιγραφὴν ταύτην. Περιττὸν εἶνε νὰ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τῶν γνωστῶν τῆς πλαστικῆς τέχνης μνημείων ἢ τῶν πολυαριθμῶν ἐπὶ ἀγγείων ἀρχαϊκῶν παραστάσεων ἔνθα οἱ γίγαντες καθαρῶς ὡς ὀπλῆται παρίστανται. Μέχρι τῶν μέσων τῆς 5^{ης} π. χ. ἑκατονταετηρίδος (2) ἀπαντᾷ μονίμως ἢ ὑπὸ τοιαύτην μορφήν τῶν γιγάντων παράστασις. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἑτέρα τις περίοδος καθ' ἣν ἐτηρήθη μὲν ἡ ἀνθρωπίνη, οὕτως εἰπεῖν, τῶν γιγάντων μορφή, μεταβολὴν ὁμοῦς ὑπέστη ἢ παράστασις τούτων ὡς πρὸς τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὴν στολήν· ἀλλὰ περὶ τούτου διαλάβωμεν κατωτέρω. Νῦν ἐξετάσωμεν τὸ πρῶτον τὴν τῆς ὀλικῆς, ἀπλῶς εἰπεῖν, τῆς μορφῆς αὐτῶν μεταλλαγὴν.

Οἱ γίγαντες τῆς τελευταίας περιόδου εἰσὶ καθαρῶς μυθικὰ ὄντα, τέρατα, ὧν τὸ ἄνω τοῦ σώματος ἀνθρώπου μετέχει οἱ πόδες δὲ ἀπολήγουσιν εἰς φολίδας δρακόντων. Τὸ πρῶτον παρ' Ἀπολλοδώρω (VI. 2) γνωρίζεται ἡμῖν τοιαύτη τις περὶ τῆς μορφῆς τῶν γιγάντων ὑπόληψις· οἱ ἀρχαιότεροι τῶν συγγραφέων, ὅσοι τυχόν ἐξοδικῶς ἢ ἐν παρόδῳ περὶ τούτων διέλαβον, δὲν γινώσκουσιν τούτους ἢ ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτῶν ὄψιν. Πότε τὸ πρῶτον ἀκριβῶς ἢ τοιαύτη τῶν γιγάντων παράστασις — ἢ προελθοῦσα πάντως ἐξ ἀνατολικῶν ἢ αἰγυπτιακῶν παραστάσεων τοῦ Τυφῶνος ἢ «Τυφωέος» τοῦ ἐν τοῖς ἔπειτα μεταξὺ τῶν γιγάντων καταταχθέντος — εἰς φῶς ἦχθη, δύσκολον εἶνε νὰ ἐξακριβωθῇ (3). Ἐν τῇ τέχνῃ ἢ παράστασις αὕτη τῶν γιγάντων ἀπαντᾷ πρωταίτερον. Ἐπὶ τῶν ἐν Λονδίῳ ἀναγλύφων τῶν

(1) Ὁ Götting θεωρεῖ τούτον ὡς παρεμβληθέντα ὑπὸ ραφιδωστίνος ἐν νῶ ἔχοντος τὸν ὄμ. στίχ. Ἰλ. 18. 510. Προσθέτει ὁμοῦς λίαν παραδόξως: *Quis unquam fando audivit Ioriceis instructos fuisse gigantes et longis hastis usos esse* !!

(2) Τὴν μορφήν ταύτην ἔχουσιν οἱ γίγαντες καὶ ἐν ταῖς μετόπαις τοῦ νεωτέρου ναοῦ ἐν Σελινόντι ἴδ. Benndorf: *die Metopen von Selinunt* σελ. 26 καὶ 27.

(3) Περὶ τούτου εἶνε ὄντως ὁ Πausanias (8. 29. 3) ὅστις πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ἐκ τῆς ἀνθρωπομορφῆς συστάσεως τῶν ὀστέων τοῦ Ὀρόντου τὴν μὴ ὑπαρξίν (!) δρακοντοπόδων γιγάντων, ἀποκαλῶν τὸν μῦθον «εὐήθη». Δικαίως δὲ ὁ Raoul-Rochette (*sur les repr. fig. d'Atlas p. 39*) μέμφεται τῷ περιηγητῇ ἀπλότητα, ἀποκαλῶν αὐτὸν «passablement εὐήθη»!

ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Πριήνῃ ἀνευρίσκομεν τὸ πρῶτον (1) γίγαντα ὑπὸ τοιαύτην μορφήν. Δύσκολον εἶνε ν' ἀποδειχθῇ ἂν οἱ γλύπται τῆς Πριήνης τότε τὸ πρῶτον ἐκ παραστάσεων, ὡς εἶπομεν, ἀνατολικῆς ἀρχῆς, τὴν μορφήν ταύτην διὰ τοὺς γίγαντας αὐτῶν ἀπεπλάττοντο. Ἀποδεκτὸν ὁμοῦς εἶνε ὅτι ὁ χρόνος τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ τούτου, ἐπομένως καὶ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀναγλύφων, δέον ὡς ὁ πρωταίτερος νὰ θεωρηθῇ πρὸς τὴν μετάπτωσιν ταύτην τῆς τῶν Γιγάντων μορφῆς. Ἐξετάσαντες ταῦτα καὶ ἡμεῖς ἄλλοτε μετ' ἐπιστάσις ἐκλίναμεν μᾶλλον πιστεύσαντες εἰς τὴν σχετικῶς πρωτόχρονον αὐτῶν ποίησιν. Ἡ σύγκρισις τούτων πρὸς τὰ μεταγενέστερα τῆς Περγάμου, ὧν οἱ γλύπται, κατὰ Overbeck, πιθανῶς ἐκ τούτων πολλά, ὡς ἐξ ἀρχετύπων, ἠρύσθησαν, ἢ σύγκρισις λέγομεν, καθιστᾷ μᾶλλον αἰσθητὴν τὴν πρῶτόχρονον τέχνην τῶν τῆς Πριήνης ἀναγλύφων τόσον εἰς τὴν σύλληψιν ὅσον καὶ εἰς ἐκτέλεσιν ἀφορᾷ. Ὅστε ἐὰν δεχθῇ τις τὸν χρόνον τῆς ποιήσεως τῶν ἀναγλύφων τούτων, ἦτοι τὰ μέσα που τῆς τετάρτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ὡς τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπὸ τοιαύτην μορφήν παραστάσεως τῶν γιγάντων δὲν θὰ ἀπέχη τῆς ἀληθείας. Ἡ πλαστικὴ παρεδέξατο προθύμως τὸν νέον τούτον τύπον ὡς παρέχοντα εὐρύτερον καὶ ποικιλώτερον τῇ ἐμπνεύσει καὶ τῇ τέχνῃ στάδιον (2). Ἄλλ' ἐν τῇ κεραμογραφίᾳ (3) δὲν ἔσχεν ὁμοίαν ὑποδοχὴν. Οὐδεμία μέχρι τοῦδε γνωστὴ ὑπάρχει ἀγγείου εἰκῶν, τοὺς γίγαντας ὑπὸ τοιαύτην μορφήν παριστῶσα. Ὁ δὲ διαπρεπὴς ἡμῶν καθηγητὴς Heydemann ἡμαρτεν ὄντως ἰσχυρισθεὶς (4. Hall. Winck. Festprogr.) καὶ ἐπιμεινας (6. Hall. Winck. Festprogr.) ὅτι ἢ ἐπὶ τῆς ἐκδοθείσης ὑπ' αὐτοῦ οἰνοχόης παράστασις ἐκείνη γίγαντα εἰκόνιζεν, ἐν ᾧ πάντως ὁ Τυφωεύς παρίσταται (πρβλ. Klügmann Bull. dell' Inst. 1877 καὶ Lit. Centralbl. N° 3 σελ. 94).

(1) Overbeck, *Gesch. d. Plast.* II. σελ. 102.

(2) Μαρτύριον δὲ τοῦ ὅτι χάριν ποικιλίας κυρίως ὁ νέος οὗτος τύπος ἐν τῇ πλαστικῇ κοινὸς ἐγένετο καὶ συνήθης εἶνε τὸ ὅτι ἐν ἅπασιν σχεδὸν τοῖς μνημείοις, ἅτινα οὕτω τοὺς γίγαντας παριστῶσι, εὐρίσκονται ἀναμῖξ καὶ ἀνθρωπόμορφοι γίγαντες. Ἐξάρεσιν ποιῶσιν ἢ σαρκιφόγος ἐν Βατικανῷ (ἴδ. Overbeck Atlas Z. KM. N. 9 καὶ ἀνάγλυφόν τι ἐξ Ἀφροδισίας τῆς Καρίας Wieseler D. d. a. K. II. 845 a. b.), ἅτινα ἐκ λίαν μεταγενεστέρων χρόνων προέρχονται.

(3) Ἴσως καὶ ἕνεκα τοῦ ὑστέρου χρόνου καθ' ὃν ὁ τύπος οὗτος ἤρξατο νὰ γενικεύηται, ὅποτε δηλ. ἡ κεραμοεικὴ ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὴν κατὰπτωσιν.

Ἔχομεν λοιπὸν ἐν τῇ τέχνῃ δύο εἶδη γιγάντων τοὺς ἀνθρωπομόρφους, οὕτως εἶπεῖν, καὶ τοὺς τερατοειδεῖς ἢ δρακοντόποδας. Συνήθως δὲ καὶ διαίρουσι τούτους κατὰ τὴν διττὴν αὐτῶν ταύτην παράστασιν εἰς δύο κατηγορίας, (ἴδ. Heydemann. 1 Hall. Winck. Festprogr. σελ. 10). Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων, τῶν ὅλως ἀντικειμένων τῶν γιγάντων μορφῶν εὐρίσκομεν καὶ ἑτέραν ὡσεὶ μεσάζουσαν καὶ δὴ καὶ ἀναγκαίαν πως εἰς τὴν μετάπτωσιν ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης τῶν γιγάντων μορφῆς εἰς τὴν τῶν τεράτων. Ἀναλογίαι δὲ τῆς μεσαζούσης ταύτης παραστάσεως τῶν γιγάντων ἀπαντῶσι καὶ ἐν τῇ γραπτῇ παραδόσει. Ὁ Πλάτων λ. χ. (Σοφ. 246 A) γινώσκει τοὺς γίγαντας οὐχὶ διὰ τεχνικῶν ὄπλων ὠπλισμένους, ἀλλὰ κρατοῦντας πέτρας καὶ δρυὸς «ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρυὸς περιλαμβάνοντας». Ἡ μεσαζούσα τούτέστιν αὕτη τῶν γιγάντων παράστασις ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀγρίαν καὶ σχεδὸν θηριώδη ἤδη τῶν γιγάντων κατάστασιν, ἐξ ἧς εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἢ τῶν τεράτων Ἰπὸ τοιαύτην ἀγρίαν μορφήν, ἥτοι ἄνευ τεχνικῶν ὄπλων, γυμνοὺς τὰ πολλὰ ἢ ἀπλῶς δορᾶν ζῶου φέροντας, παρέστησεν ἡ τέχνη τοὺς γίγαντας ἐν τῇ καλλίστῃ αὐτῆς περιόδῳ. Ὁ Michaelis (Der Parth. σελ. 142. παρβλ. καὶ Petersen Phidias, σ. 205 Anm. 2) παρετήρησεν ἐπὶ τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος ἔχνη δορῶν ζῶων, ἐπομένως δικαιούμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς ἤρξατο ἡ μεταλλαγή αὕτη ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τῶν γιγάντων. Ἐπὶ ἀγγείων τῆς καλῆς τέχνης συχνότατα εἰκονίζονται οἱ γίγαντες ὑπὸ τοιαύτην ἀγρίαν μορφήν. Δὲν εἶνε δὲ παράδοξον τὸ ὅτι συχνὰ ἀπαντῶσιν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ εἰκόνι γίγαντες ὀπλιταί, οὕτως εἶπεῖν, καὶ γίγαντες ἀγριοί. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει, καὶ ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῆς τελευταίας περιόδου, ὅπου ἀναμιξὶ εὐρίσκονται ἀνθρωπόμορφοι καὶ δρακοντόποδες ὡς ἐν τῇ ζωφόρῳ τῆς Περγᾶμου καὶ ἀλλαχοῦ. Τοῦτο ἡμεῖς ἀπεδίδομεν εἰς τὴν τῶν τεχνικῶν ὁρμὴν πρὸς τὴν ποικιλίαν. Διὰ τὸν

αὐτὸν λόγον ἢ μεταγενεστέρα τέχνη ἐπέτρεψεν εἰς τὴν φαντασίαν τοὺς τολμηροτέρους συμβιβασμούς ὡς πρὸς τὴν μορφήν τῶν τερατοειδῶν γιγάντων. Ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῆς Πριήνης ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τῆς Περγᾶμου εἰκονίζονται γίγαντες τινὲς πτέρυγας ἅμα ἔχοντες καὶ πόδας δρακόντων, ἐν ᾧ τερατώδης εἶνε ἀληθῶς καὶ ἡ σύλληψις αὕτη ὄντος ἔρποντος ἅμα καὶ ἵπταμένου! — Ἀνεξήγητος εἶνε ἄλλως ἢ συνύπαρξις αὕτη τῶν ὑπὸ ἓν τάγμα καὶ ὑπὸ ἓν ὄνομα τοσοῦτον ἀνομοίων συμπολεμιστῶν. Αἰσθητοτέρα καὶ συγνοτέρα δὲ εἶνε ἡ ἀνάμιξις αὕτη τῶν ὑπὸ ἀνομοίους μορφᾶς εἰκονισμένων γιγάντων ἐπὶ μνημείων ἀνηκόντων εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἐτελεῖτο ἢ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τύπου εἰς τὸν ἕτερον μετάπτωσις. Ὁ τεχνίτης εὐρίσκων πρὸ αὐτοῦ δύο, ἀνομοίους μὲν, ἀλλ' ἐξ ἴσου ἐγκύρους τύπους καὶ δυνάμενος νὰ μεταχειρισθῇ ἀδιακρίτως τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλον παρέλαβεν ἀμφοτέρους ποικιλίας χάριν. Ἴσως φανῇ εἰς τινὰς ἀπαράδεκτος ἢ ὑπόθεσις ἡμῶν αὕτη, ἀλλὰ μέχρι οὐδὲν δοθῇ ἰκανοποιητικώτερα τοῦ πράγματος ἐρμηνεία, οὐδεὶς, πιστεύομεν, θὰ ψέξῃ τὴν προσπάθειαν ἡμῶν τοῦ νὰ ἐρμηνεύσωμεν παράδοξον, οὐτινος μέχρι τοῦδε ἡ λύσις ἢ ἀπέτυχεν ἢ παντάπασιν ἐσιωπήθη.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰνωτέρω ἐπιλέγομεν ὅτι ἐπὶ τῶν σχετικῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ συνωδᾶ τῇ ἐκάστοτε συγχρόνῳ παραδόσει, τρεῖς εὐρίσκομεν τύπους τῶν παραστάσεων τῶν γιγάντων τὸν τῶν ὀπλιτῶν, τῶν ἄνευ τεχνικῶν ὄπλων καὶ ἡμιαγρίων, καὶ τὸν τῶν δρακοντοπόδων. Ἐπὶ ἀρχαϊκῶν παραστάσεων μόνον ὁ πρῶτος ἀπαντᾷ τύπος, ἀπὸ τῶν μέσων που τῆς 5^{ης} π.χ. ἑκατονταετίδος μέχρι τῶν μέσων τῆς τετάρτης περιόδου ὁ δεύτερος ἢ ἀναμιξὶ ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος. Ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης καὶ ἐντεῦθεν ὁ τρίτος ἢ ἀναμιξὶ ὁ δεύτερος καὶ τρίτος — σπανιώτατα ἐπὶ τῶν παραστάσεων τῆς περιόδου ταύτης ἀπαντᾷ καὶ ὁ πρῶτος, ἀλλὰ καὶ τότε ὑπὸ τροποποιήσεις ποικιλίας, ὡς βλέπομεν ἐν τῇ ζωφόρῳ τῆς Περγᾶμου.

B. N. ΣΤΑΗΣ

